ئەندێشەی بە سەرۆك بوون ... عەلی مستەفا

سایکۆلۆژیای بە سەرۆك بوون یاخود هەوڵدان بۆ ئەوەی ببیت بە سەرکردەیەکی دیاری ناو کۆمەڵگاو یان بەڕێوەبردنی ڕێکخراوێکی نەتەوەیی نیشتمانی، بە تەنها حەزێکی خۆپەرستی و مەبەستێکی شەخسی نییە، تا بتوانرێت لە ڕێگای حەزەوە بگەیتە مەبەستی سەرکردایەتی کردن. ئەوانەی بەتەنها ویستیان دەسەڵات و کۆمەکی خودیە لە مانەوەیان یان گەیشتنیان بە لووتکەی دەسەڵات، لە بەرهەڵستی و پرۆسەی ئینتمای بزۆزی خۆیەوە سەرکێشی بکات ئەوا دواجار بە لەبەرچاو نەگرتنی دۆخی سیاسی و ماف و ئەرکی نیشتمانی و نەتەوەیی و بە هەند نەزانینی دیبلۆماسیەتەکانی ناوەکی و دەرەکی هەوڵێکی هەناسە کورت و پرۆسیسە کردنێکی نا عەقلی و دور لە واقیعی سیاسی بەرئەنجامی دەبێت. بۆیە پێویستە ئەندێشە کردن بۆ سەرۆکایەتی لە تێڕوانینێکی سیاسی کۆمەڵایەتی سەرچاوە بگرێت و لە سەر ئینتمای بەرژەوەندییە باڵاکانی نیشتمانی و بە دروست هەڵگرتنی هەستی ئینسانی چەکەرە بکات.

ژینگەی سیاسی و بارودۆخی کۆمەڵایەتی و هەڵکشان و داکشانی ماف، بەدەست نەیارانی نەژادی نیشتمانی و نەتەوەییەوە، هۆکارێکن بەڕووی هاوڵاتی و خۆجێیە جیوازەکانی نیشتمانەوە دەتەقێتەوە و دەبێتە مایەی سەرنج و قبوڵ نەکردن و هەڵوەستە کردنی نیشتمانیانەو، دژ وەستانەوە بە ڕووی داگیرکاری و نادادوەری. وەهەروەها بوونی سەرپێچییە یاسایی و سیاسی و، زەوت کردنی ئەرکی نیشتمانی و کللتور و ڕەوشت و بەها ئینسانیەکان، لە پاڵ بابەتەکانی تر دێن کە دەبنە مایەی نیگەرانی و پێشێلی مافی دەستەیەك یان میللەتێك یان گروپێکی فیکری و ڕێکخراوو حزبێکی سیاسی. ئەمەش توڕەیی و ناڕەزایی لێدەکەوێتەوە و دەبیتە دەنگۆیەکی گەورەو، ئەم دەنگۆیەش هەر نەتەوەیەك بەفرسەتی دەزانێت بۆ ئەوەی لەسەر ماف و ئەرك بێتە دەنگ و پێشەوایتی پرۆسەیەکی ئەخلاقی بکات.

لە نێوەندی هەموو ئارێشەکانی نیشتمانی و ئینسانیدا کەسایەتیەك بە شێوەیەکی دینامیکی یانیش بە شێوەیەکی ئەرك هەڵگرتن دەبێتە سەردەفتەری چارەنووسەکان و هەموو لایەکی ماف خوراو چاوی ئومێدی دەکەوێتە سەر، بۆیە ئەو کەسەی ئەم بەرپرسیاریەتیە سەرەتاییە هەڵیدەگرێت دەبێت بە شێوەیەکی ژیرانە ڕەفتار لەگەل دۆخە

جیاوازەکاندا بکات، واقیع و ناواقیع لە ڕێگەی سیاسی خۆیدا بە وردی دەست نیشان بکات و لە ڕۆژەی لە سەدا (98) لە بابەتە عاتیفی و سۆزدارییەکان بێتە دەرەوە. بۆ ئەوەی بتوانێت پرۆسەی بەرپرسیاریەتی مومارەسە بکات و خولیای گەیشتن بە دەسەڵات و داکۆکیکردن لە داواکانی گەل و بەرگریکردن لە خاك و بەهاو بنەما نیشتمانیەکان، لە چوارچێوەیەکی کۆنتڕۆلکراودا بەدەست بێنێت.

باڵاکردن و بوون بە گەورەیەك ختووکەیەکی خۆپەرستییە لە هەموو مرۆڤێکدا هەیە، واتە هەموو مرۆڤێك لە هەردوو ڕەگەزدا ئارەزووی ئەوەی هەیە ببێتە سەرۆك، جا سەرۆکی ڕێکخراوێکی مەدەنییە یاخود قوتابخانەیەکە یاخود دەزگایەکی خێرخوازییە، یان کەلکەڵەی ئەوەی هەیە لە کۆنگرەکەدا بە بێ مەرج و هیچ هەوڵێك ئارەزووەکەی بێتە دی و ببێتە سەرۆکی حیزب. ئەدی ئارەزووی بوون بە سەرۆکی نیشتمانێك و میللەتێکی چەند ملیۆنی دەبی چ ئارەزووێکی گەورە بێت، بۆ هەر ئینسانێك بێتە دی. گومان هەڵناگرێت کۆمەڵێك شت هەیە خوا پێدانە، وەك هەموو ئەو خاڵ و خاسیەتانی لە مرۆڤی قیادیدا هەیە، لە مرۆڤێکی تردا نیە. بەڵام جێگای ئاماژەو گرنگی پێدانە هەموو مرۆڤە قیادییەکان چۆن هەنگاو لەگەڵ دۆخ و ژینگەی سیاسی و بزوتنەوەی شۆڕشگێڕی و تێکۆشاندا هەڵدەگرن تا بتوانن ببن بە سەرکردەیەکی لێهاتوو و دیاری کۆمەڵگا.

هەموو کەسایەتییە سیاسیە عەقلیەکان لەپاڵ ئارەزووی بە هێزی خۆپەرستیان بۆ گەیشتن بە سەرکردایەتی باڵا، دەبێت بە هۆشیاری کۆمەڵایەتی و جێبەجێکردن و بەڕێوەبردنی ووردی ئیداری نیشتمانی مومارەسەی پێشەوایەتی خۆی بکات، وەك ئەوەی لە هەر هەیئەتێکدا کۆنترۆلی سیفاتی پێشەوایەتی خۆی بپارێزێت و لە سیفاتدا جێبەجێی بکات. تەنانەت هەوڵە سەرەتاکانی تیکۆشان بۆ مەسەلە نیشتمانی و چارەنووس سازە نیشتمانیەکان پێویست دەکات پێشەوا وەك نوێنەری یەکەمی نیشتمانی بێتەوە ڕیزی هاولاتیان بۆ کارکردن و هەوڵی بەرەو پێش بردنی ئەرکی بریار و جیبەجێکردن، بۆ ئەوەی بتوانرێت لە لووتکەی کۆمیتەی نیشتمانیدا یاسا بۆ هەموو بابەتە جوداکان دابڕێژرێت و جێبەجێکاری هاوسەنگ ببێتە مەسەلەیەکی نیشتمانی. هەر کات کەسایەتی سیاسی هەڵکەوت مەرج نیە ببێتە مایەی ئومێدی کۆمەڵگاو لە بەرژەوەندی هاوبەشدا بمێنێتەوە. ئەمە حالەتیکی شازە بەلام تۆتالیتاریەکی کۆمەڵایەتیە، بەو واتایەی کۆمەڵگا بە تێکڕای ویست ئەم جۆرە پێشەوایەیان بژاردە بووە. هەر لەهەمان حالەتیش کاتێك بژاردەکە هی کۆمەڵگا بێت پێشەوایەتیەکی کۆمەڵایەتی

پارێزەری بەرژەوەندی گشتی دەبێت.
لە هەردوو حالەتدا ئێمە بۆ سیفاتە قیادی و ویستی ناخی قاعید بۆ جێبەجێکاری دەگەڕێینەوە، چونکە لە هەردوو باردا بژاردەکە لەلای گەل یاخود کۆمەڵگاوە بووە، ئەمەش تەنها بژاردنە وەك نوێنەر چ لە هەڵبژاردنی گشتیدا یاخود ڕازی بوون لە دۆخیکی نائاساییدا، وەك ڕاپەرینی دەستەیەك یان گەلێك بەسەر بەرامبەردا. ئیتر ئەوەی دەمێنێتەوە سیفاتی قیادی و ویستی ناخی قاعیدە لە ئان و ساتی پێشەوایەتی کردن و ئەرك هەڵگرتنی نیشتمانی و ڕێکخراوەیی و دیبلۆماسی و پاراستن و یان بێسەروبەر کردنی بەرژەوەندی گشتی خەڵکدا.

عەلی مستەفا / شەقڵاوە